

Valt de appel ver van de boom?

Jongeren en hun politieke
voorkeuren

Thomas Jocker & Linet Durmuşoğlu
Universiteit van Amsterdam

Docentendag Maatschappijleer & Burgerschap
12 april 2024

Inhoud

- Gedeelte 1: Politieke socialisatie en de invloed van ouders
- Gedeelte 2: Generatieverschillen in drijfveren van partijkeuze in West-Europa
- Discussievragen
- Q&A

Gedeelte 1

Hoe ontwikkelen de politieke opvattingen en voorkeuren van jongeren zich?

In samenwerking met Prof. Wouter van der Brug, Prof. Sarah de Lange en Prof. Theresa Kuhn

Politieke socialisatie...

- Beschrijft het proces waardoor burgers **politieke kennis opdoen, waarden verwerven en gedrag ontwikkelen**
- De **'vormende' jaren** (en: impressionable/formative years) (ca. 15-25): cruciale periode voor (meestal informeel) politiek leren
- Maar niet beperkt tot deze periode!
- Basis wordt gelegd tijdens adolescentie, daarna in mindere mate → specifieke politieke opvattingen veranderen later eerder, verandering in algemene politieke overtuigingen onwaarschijnlijker
- Sommige bevindingen wijzen op de leeftijd van 18 als bijzonder belangrijk → **kiesrecht?**
- Verschillende generaties hebben verschillende ervaringen tijdens de vormende jaren → **generatieverschillen!**

Politieke socialisatie...

Hoe leren jongeren over politiek?

- Jongeren leren direct of indirect over sociale en politieke kwesties van **verschillende socialisatieagenten**
- Socialisatieagenten: verschillende actoren die betrokken zijn bij **informatieoverdracht** tijdens politieke socialisatie → ouders, school, leeftijdsgenoten, media, politieke context

Politieke socialisatie...

Ouders als socialisatieagenten

- **Invloed van ouders** → 'social learning' + sociaaleconomische status (SES) en omgeving van ouders
- Ouders hebben diepgaande effecten op de politieke oriëntaties van hun kinderen → door ouders overgedragen houdingen zijn **stabiel** dan die overgedragen door andere socialiserende agenten
- 'Politisering' binnen familie leidt ook tot **politiek interesse buiten de familie**

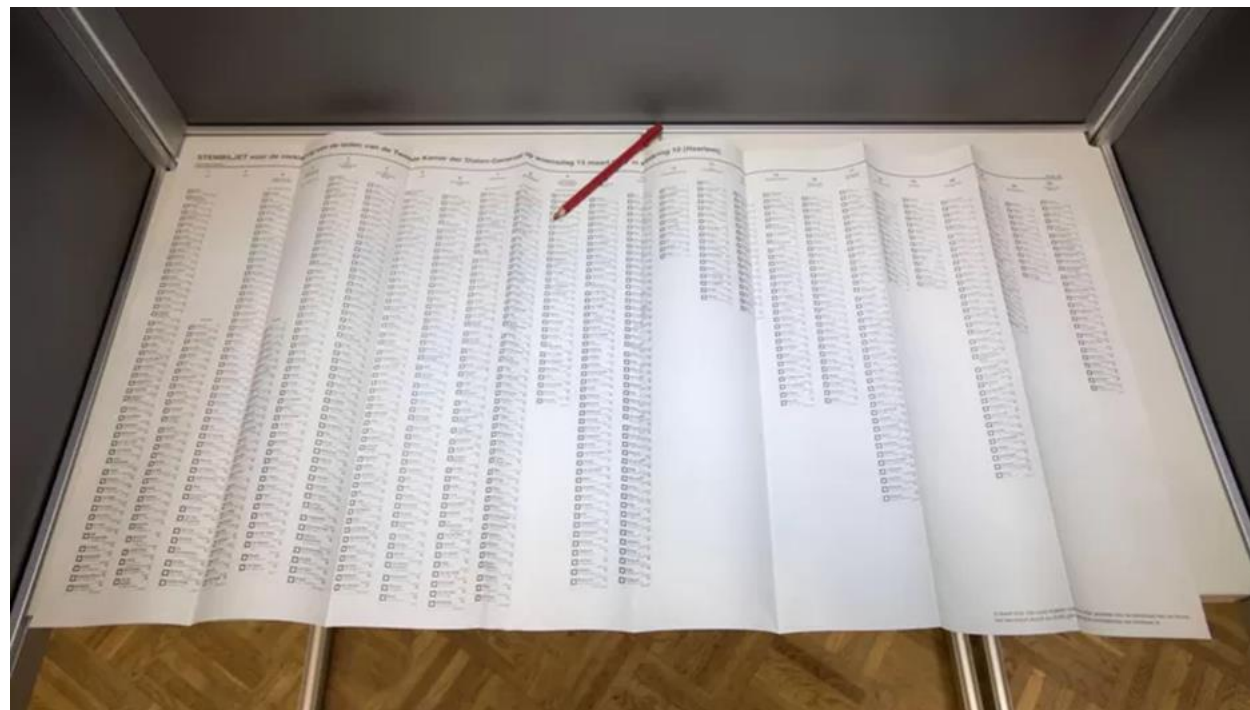
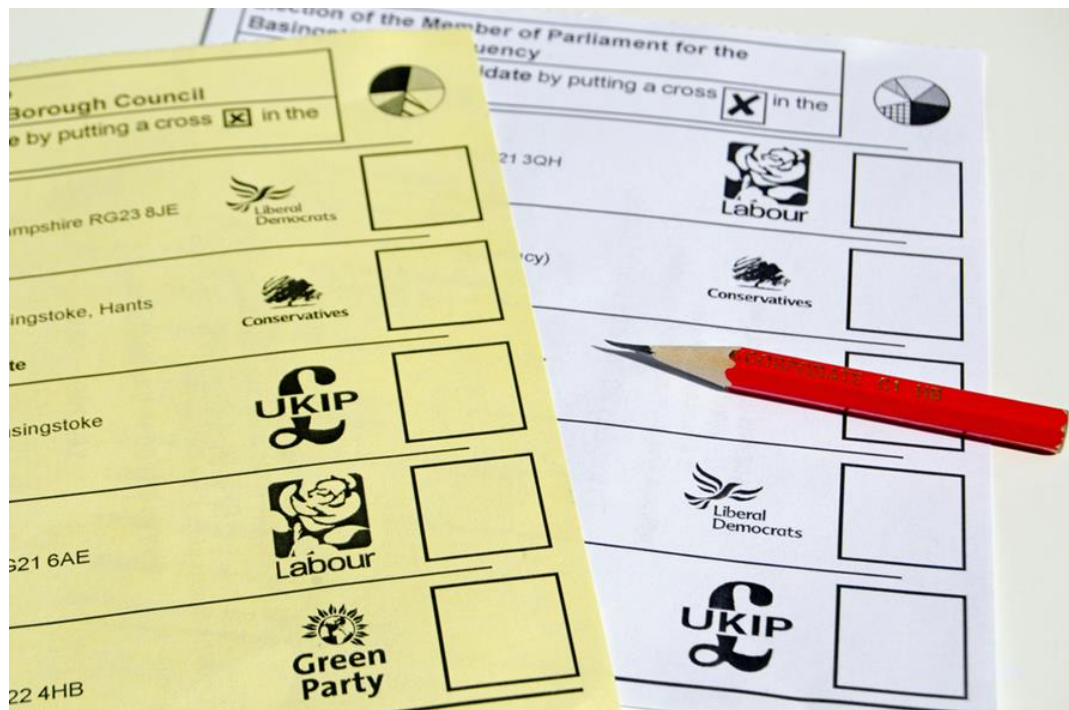

... in de Nederlandse context

Wetenschappelijk onderzoek naar politieke socialisatie traditioneel in tweepartijstelsels → Nederland heeft een meerpartijstelsel

Wat maakt dat uit?

... in de Nederlandse context

... in de Nederlandse context

Belangrijke eigenschappen van het Nederlandse partijstelsel:

- Politieke versplintering – jongeren moeten **over veel partijen** leren
- Hoge volatiliteit* – jongeren moeten over **vaak veranderende partijenlandschap** leren
- Kiezers **veranderen vaak van partijvoorkeur** – ouders dus ook → maar: **links-rechts orientatie** zeer belangrijke voorspeller
- Links-rechts **helpt kiezers de weg te vinden** in deze complexe partijenlandschap

* Verandering in het aandeel Kamerzetels van partijen van verkiezing tot verkiezing, veel afsplitsingen en nieuwe partijen

Mijn onderzoek

- Ênqueteonderzoek via panels (CentERdata en I&O)
- 751 jongeren-ouder koppels
- Leeftijden 1e golf: 15-19 jaar → drie golven (2020, 2021, 2022)
- Verschillende opleidingsniveaus

Onderdelen van ênquete:

- Achtergrondkenmerken
- Politieke voorkeuren (partijvoorkeuren, links-rechts orientaties, opvattingen over maatschappelijke onderwerpen)
- Percepties van het links-rechts spectrum
- Interactie met socialiserende actoren (bijv. ouders en media)
- Politieke kennis

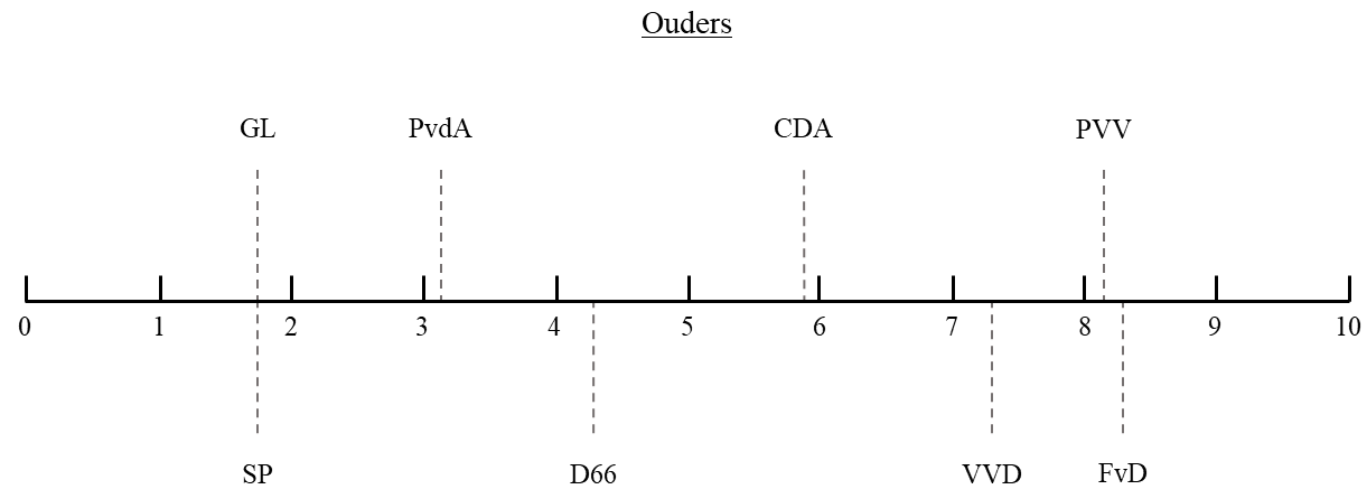
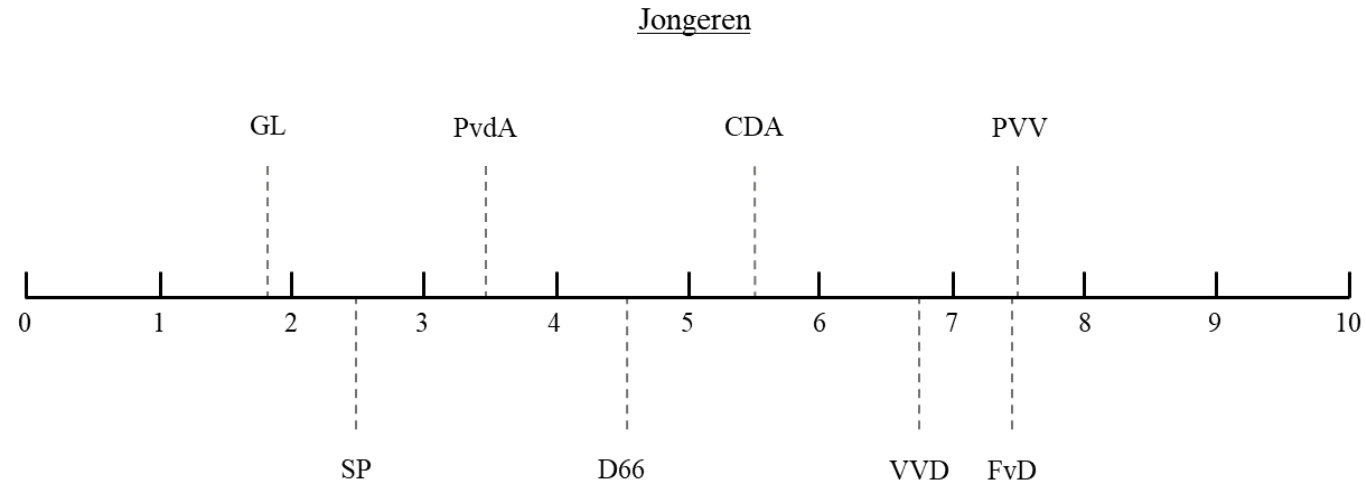
Belangrijkste bevindingen: De invloed van ouders

- Ook Nederlandse ouders hebben **sterke invloed** op hun kinderen! → partijvoorkeuren & links-rechts orientaties (welke ook partijvoorkeuren beïnvloeden)
- Jongeren hebben een **nauwkeurige perceptie** van de politieke voorkeuren van hun ouders, ondanks het complexe partijlandschap en veranderende partijvoorkeuren van ouders

Belangrijkste bevindingen: De kennis van jongeren

- Zelfs op deze jonge leeftijd voorspellen de links-rechts oriëntaties en opvattingen over maatschappelijke onderwerpen van jongeren hun eigen partijvoorkeuren → indrukwekkend, omdat ze hiervoor de **vele partijen en hun standpunten moeten kennen**
- **Jongeren beïnvloeden ook hun ouders!**
- Jongeren hebben een **verrassend goed begrip van het abstracte links-rechts spectrum**

Belangrijkste bevindingen: De kennis van jongeren

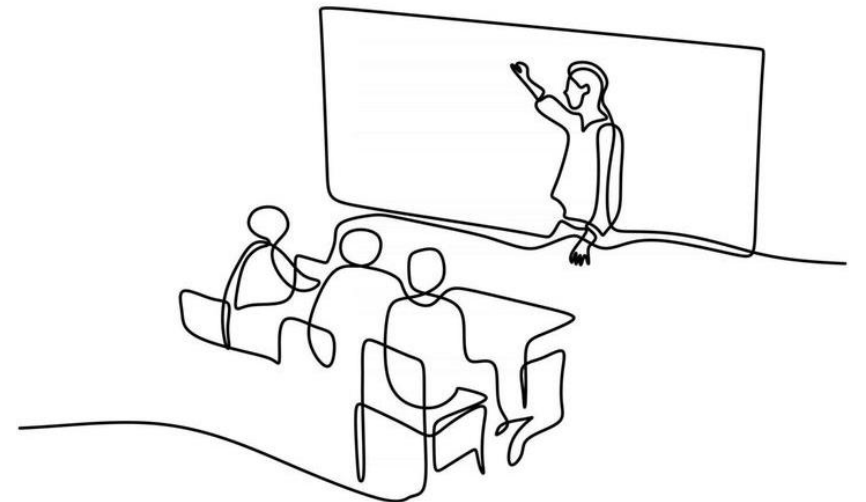
Belangrijkste bevindingen: Verschillen tussen jongeren

- De invloed van ouders **hangt af van hoeveel ouders met hun kinderen praten** over politiek
- Jongeren met **minder politieke kennis vinden het moeilijk om 'links' en 'rechts' te begrijpen** → zorgwekkend, omdat dit de jongeren zijn die **het meest ervan zouden profiteren** → links-rechts spectrum maakt complexe partijenlandschap eenvoudiger en kan helpen te kiezen als je niet alle standpunten van partijen weet

Implicaties voor docenten

Wees bewust van.....

- **ongelijkheden** tussen jongeren met verschillende (familie)achtergronden
- **uw rol in het verminderen van die ongelijkheden** - niet alleen in de klas, maar ook door studenten te motiveren om politieke informatie op te zoeken
- de mogelijkheid om **zelfs ouders politiek te onderwijzen!**
- het belang van kennis over de structuur van ons politieke landschap → **links-rechts!**

Gedeelte 2

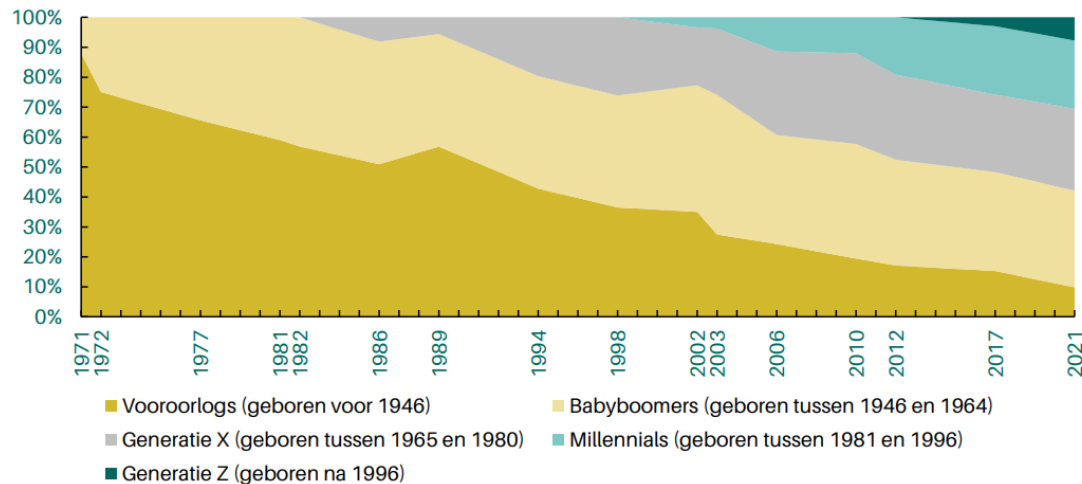
In hoeverre stemmen jongeren in Nederland en andere West-Europese landen op basis van politieke opvattingen die kenmerkend zijn voor hun generatie?

En, zullen deze opvattingen veranderen naarmate ze ouder worden?

In samenwerking met Prof. Wouter van der Brug (UvA) en Dr. Roderik Rekker (RU)

Waarom is dit relevant?

- Voor het functioneren van *representatieve democratieën* is het belangrijk dat kiezers stemmen op partijen die hun meningen vertegenwoordigen op verschillende politieke thema's
- Generationele vervanging: Jongeren zijn de toekomst!
- Het is belangrijk om leeftijdseffecten te onderscheiden van generatie-effecten

- Bron: Rekker, R. (2021) 'Jongeren en generatieverschillen' in Nationaal Kiezersonderzoek 2021: 148.

Waarom generationele verschillen

- **'Top-down'**: Nieuwe generaties groeien op in een tijd waarin bepaalde (sociaal-culturele) thema's belangrijker worden door de toedracht van partijen en andere politieke actoren
- **'Bottom-up'**: Nieuwe generaties groeien op in een tijd van bredere maatschappelijke ontwikkelingen, zoals globalisatie en Europese integratie
- **Compositie**: Nieuwe generaties in Nederland en West Europa genieten een hoger opleidingsniveau, zijn over het algemeen minder religieus, en verschillen in sociale klasse (beroep) in vergelijking met oudere generaties

Achtergrond: Wat zegt de literatuur

1. **'Nieuwe' sociaal-culturele thema's**, zoals immigratie, worden steeds zichtbaarder en relevanter in het politieke debat

2. **Generaties verschillen** in hun politieke overtuigingen:

- Nieuwe generaties zijn over het algemeen 'progressiever' of 'linkser' dan oudere generaties

Achtergrond: Wat zegt de literatuur

JONGEREN MOETEN MEEBESLISSEN!!!

3. ... ook qua **stemgedrag**:

- Nieuwe generaties stemmen vaker op (nieuwe) partijen die zich expliciet uitspreken over deze thema's, zoals immigratiebeleid en Europese integratie

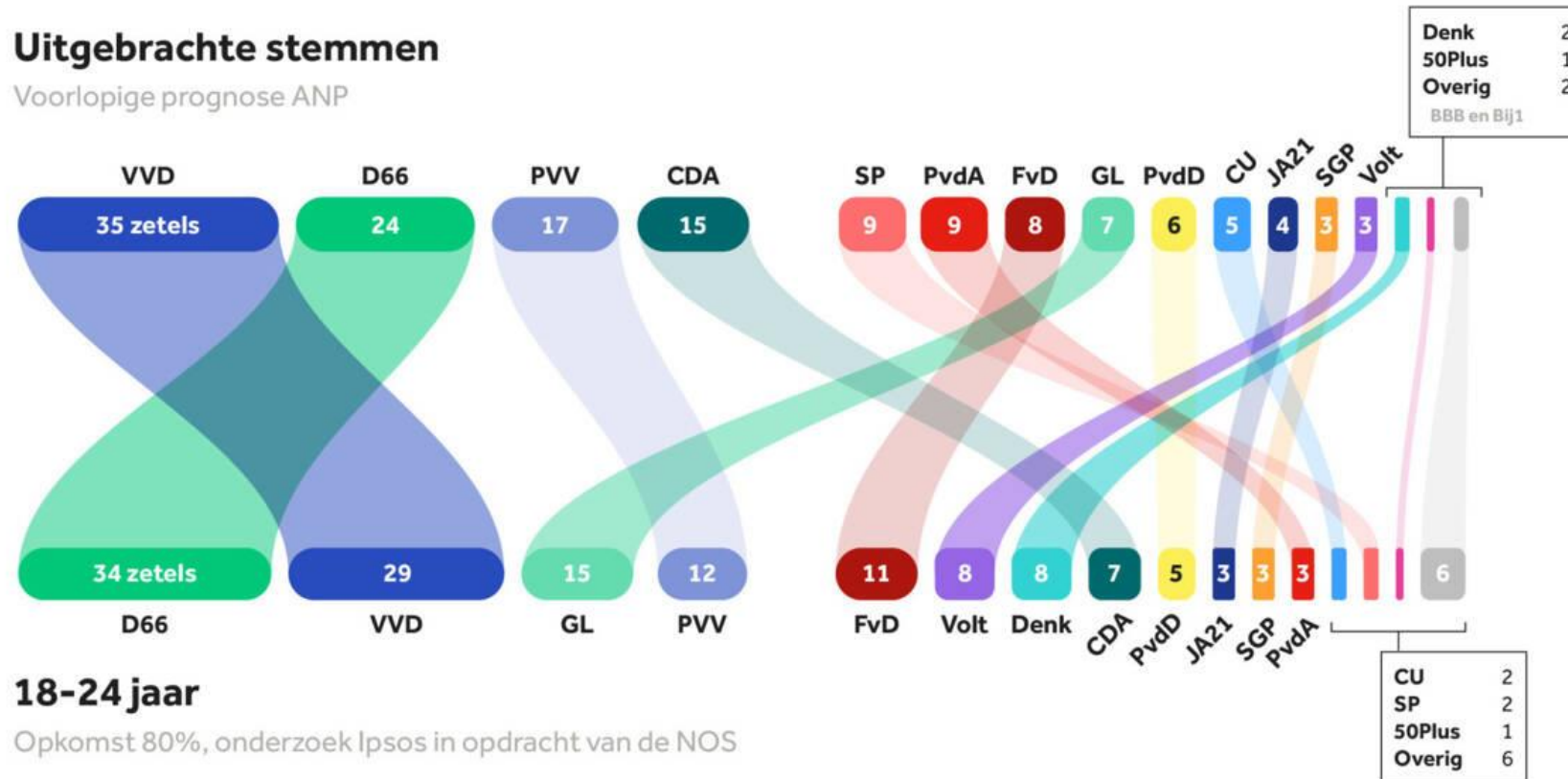
4. ... en qua **compositie**

- Nieuwe generaties zijn over het algemeen hoger opgeleid, minder religieus en verschillen in beroep

Jongeren en partijvoorkeuren

Hoe ziet dit eruit in recente verkiezingen?

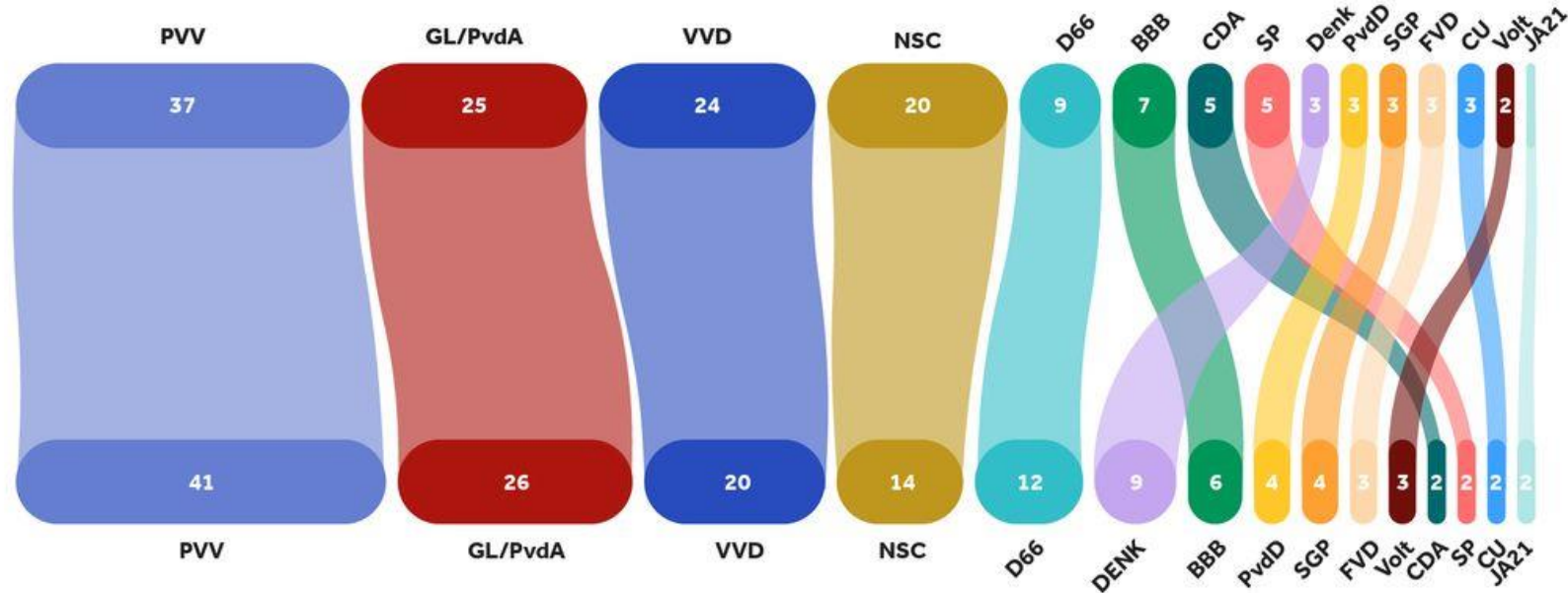
Hoe zou de TK eruit zien als in 2021 alleen jongeren (18-24 jaar) hadden gestemd?

en in 2023...

Uitgebrachte stemmen

bron: ANP, Ipsos

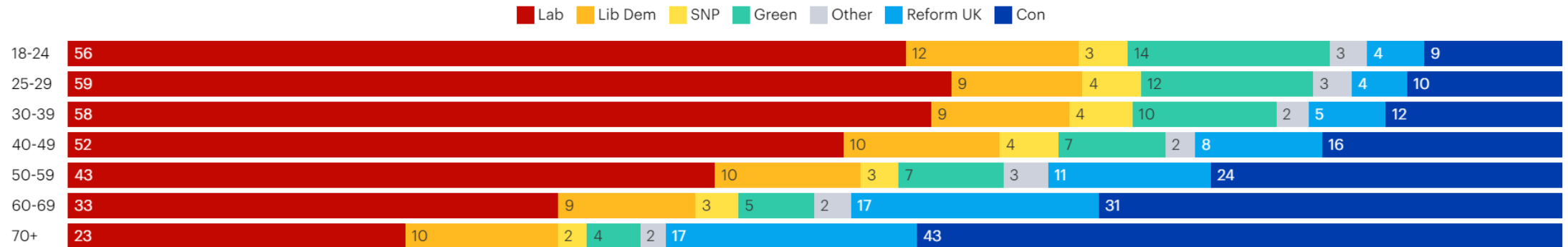
Zo stemden 18 tot 35-jarigen

Bron: NOS

Niet alleen in Nederland...

Voting intention by age

Headline voting intention for 14,017 British adults

YouGov

31 October 2023 - 17 January 2024 • [Get the data](#)

Bron: YouGov

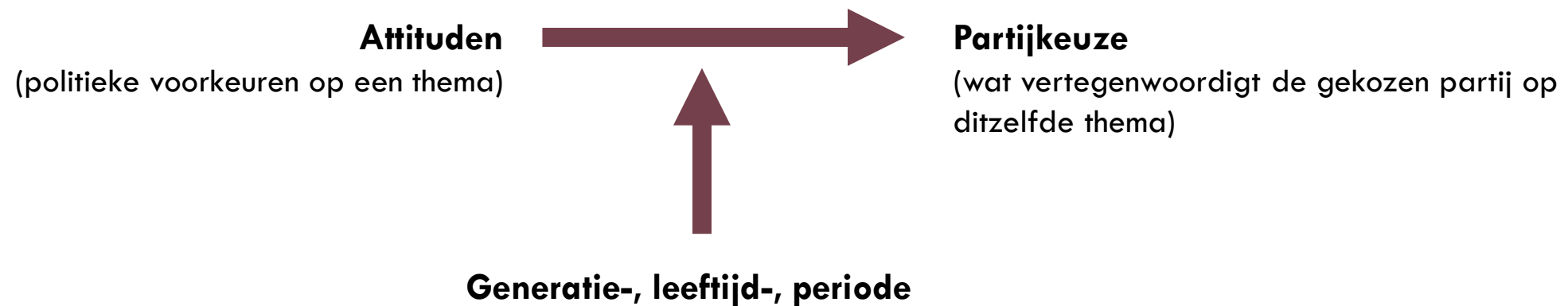
Maar, wat zeggen zulke figuren nu eigenlijk?

3 gerelateerde effecten:

- **Periode:** Veranderingen en gebeurtenissen die kiezers van alle leeftijden en generaties beïnvloeden
- **Leeftijd:** Veranderingen die optreden naarmate je ouder wordt, zowel cognitief als sociaal
- **Generatie:** Aanhoudende kenmerken die voortkomen uit de 'vormende jaren' (+/- 15 tot 25 jaar)

Het doel is om deze drie effecten te onderscheiden

Mijn onderzoek

- **Verwachting: Generaties** zullen voornamelijk **stemmen volgens opvattingen over politieke onderwerpen** die tijdens hun **politieke socialisatie relevant zijn/waren**

Opzet

- **Generatieverschillen in de samenhang tussen attitudes en stemkeuze** (tijdens de meest recente nationale verkiezing)
- **Vergelijking tussen landen, over de tijd:** Combinatie van surveys in 17 West-Europese landen van 2002-2022 en expert surveys van partijposities op zes politieke thema's:
 1. Economische herverdeling
 2. Vrijheid voor homoseksuelen
 3. Klimaat
 4. EU
 5. Immigratie
 6. Links-rechts

**CHAPEL HILL EXPERT
SURVEY**

Opzet

- Theoretische generationele indeling op basis van 'vormende gebeurtenissen' en trends (beknopte weergave)

	Post-WWII	Jaren 60-70	Jaren 80	Jaren 90	Millennials
Geboortejaar	1926-1945	1946-1957	1958-1968	1969-1980	1981-1996
Vormende jaren	1946-1965	1966-1977	1978-1988	1989-2001	2002-
Context politieke socialisatie	Opkomst welvaartstaat, Koude Oorlog, verzuiling (NL)	Protestbewegingen, Vietnam oorlog, secularisatie	Chernobyl, opkomst 'groene partijen'	Opkomst EU, globalisatie, val Berlijnse muur, eerste opkomst 'radicaal rechtse' partijen	9/11, uitbreiding EU, Eurocrises, BREXIT, doorbraak radicaal rechtse partijen

Bevindingen

- **Sterker verband tussen politieke meningen en partijkeuze onder nieuwe generaties**, behalve op economische herverdeling
- Sterkste effecten op **immigratie**
- Generatiepatronen verschillen relatief weinig tussen landen
- Relatief **bepaalde rol compositionele veranderingen**
(religie, opleidingsniveau, sociale klasse)
- Geen consistente leeftijdsverschillen

Conclusies

- **Reden tot optimisme:** Nieuwe generaties stemmen eerder op partijen die overeenkomen met hun eigen opvattingen op verschillende politieke thema's dan oudere generaties
- Door generationele vervanging zal dit patroon waarschijnlijk langer aanhouden
- Hoewel opleidingsniveau dit effect niet volledig verklaart, voorspelt een hoger opleidingsniveau wel dat mensen partijen kiezen die dichter bij zichzelf staan
- [Desondanks blijft de verklaring achter deze generatiepatronen een open vraag]

Discussievragen

Herkent u de invloed van de ouders in het klaslokaal?

Ziet u zichzelf als '*socialisatieagent*'?

Discussievragen

Legt u **nadruk op bepaalde 'politieke' onderwerpen** in de klas? Zo ja, hoe kiest u die onderwerpen?

Welke **maatschappelijke thema's vinden scholieren belangrijk?** Zien/ervaren ze deze onderwerpen als **'politiek'**?

Discussievragen

Heeft het lesgeven u **politiek veranderd**? Beïnvloeden uw leerlingen uw politieke opvattingen?

Ervaart u het lesgeven als politiek?

Nog vragen?

**Bedankt
voor jullie
aandacht!**

Thomas Jocker
t.j.jocker@uva.nl

Linet Durmuşoğlu
l.r.durmusoglu@uva.nl